

Za Texas a úctivú sebareflexiu westernového žánru?

Marek Kuzmin

ŽIVOT A DOBA SUDCU ROYA BEANA / The Life and Times of Judge Roy Bean / USA 1972, 123 min.

RÉŽIA: John Huston. **SCENÁR:** John Milius. **KAMERA:** Richard Moore. **STRIH:** Hugh S. Fowler. **HUDBA:** Maurice Jarre. **HRAJÚ:** Paul Newman, Victoria Principal, Richard Farnsworth, Terry Leonard, Ned Beatty, Roddy McDowall, Stacy Keach, John Huston, Ava Gardner, Anthony Perkins, Jacqueline Bisset, Michael Sarrazin a ďalší.

Z FILMOV:

- 1985: Česť rodiny Prizziovcov (Prizzi's Honor)
- 1975: Muž, ktorý chcel byť kráľom (The Man Who Would Be King)
- 1963: Zoznam Adriana Messengera (The List of Adrian Messenger)
- 1961: Mustangy (The Misfits)
- 1950: Asfaltová džungľa (The Asphalt Jungle)
- 1941: Maltézske sokol (The Maltese Falcon)

John Huston (1906 – 1987) bol ako Howard Hawks, Joon-ho Bong, Takashi Miike, Georg W. Pabst, Ji-un Kim, stačí, menovať by sa totiž dalo do rozmerov presahujúcich tento text, pretože tvorcov, ktorým je Huston ekvivalentom v rámci trvácneho oscilovania medzi žánrami, je nepreberné kvantum. V jeho filmografii nájdeme zastúpené noirovky (*Maltézske sokol*, 1941; *Key Largo*, 1948), dobrodružné filmy s odérom melodrámy (*Africká kráľovná*, 1952), esenciálne dobrodružky (*Biela veľryba*, 1956; *Muž, ktorý chcel byť kráľom*, 1975), športovú tematiku (*Nafúknuté mesto*, 1972; *Nerovný zápas*, 1981), romantiku v časoch vojny (*To vie len Boh, pán Allison*, 1957; *Zbohom, armáda*, 1957), biblické eposy (*Biblia*, 1966) alebo westerny (*Poklad na Sierra Madre*, 1948; *Nezmieriteľní*, 1960). Medzi posledné s istotou spadá aj *Život a doba sudcu Roya Beana*, ktorým sa dôstojne vkladil medzi súdobé trendy spaghetti, acid, euro a revizionistického westernu, aby si lebedil vo svojich spolovice sebaironických, no zároveň žánrové tradície si pietne ctiacich polohách.

Spomínané sebaironické prvky, áno, sú permanentné, vďaka nim sa film nebrodí v ulepenej sentimentalite a uslzenosti, ani vo vyhrotených sekvenciách, ktoré k tomu zreteľne zvädzali. Avšak na nôtu samopašnej paródie typu Brooksových *Bláznivých sediel* sa tu nehrá, *Život a doba sudcu Roya Beana* je decentne neunáhlenou hračkou. Ak by sme boli nadnesení, povieme *Maverick* (ten bol v sebahadzovaní ešte flexibilnejší a okázalo groteskný) vs. *Šesť medvedů s Cibulkou*. Od čísla šesť odrátajme päťku a ocitáme sa v medvedích eskapádach vyskytujúcich sa kdesi v polovici filmu. Zabudnite tiež na surový rozkrvácaný balet v štýle Johna Woo inšpirovaný Peckinpahovou *Divokou bandou*, ten sa tu netancuje, pretože ide o zvolna anti-westernový, bujarú slávnosť idúcu proti prednastaveným žánrovým klišé, ktorá svojím nenápadne podvrtným humorom dekonštruuje westernové stereotypy. Prehovormi do kamery si uvedomuje, že je kinematografickým dielom a prifarbeným životopisom, mystifikáciou skutočného bytia texaského sudcu.

Príznačná je rezignácia na jasne daného antagonistu a zameranie na čiastkových protivníkov vykreslených skôr v polohe komických karikatúr.

V podstate sa proti nikomu nebojuje; najmä vďaka pohodáckemu Beanovi, ktorý rovnako hladko strieľa ako „johnwaynovsky“ cedí prietrž hlások cez zuby, je film až selankovito utlmený. Lenivý, ospalý, atmosféricky umiernený a v tempe vyrovnaný (s rovnakou „nezaujatosťou“ je prístupované k zlosynom, k hraniu pokru, k obeseniu, k Beanovej platonickému láske Lillie etc.), zdržanlivo tiahly, flegmaticky nadnesený western, v ktorom je spravodlivosť najviac. Komorné dielo situované s jednou malou výnimkou do niekoľkých desiatok štvorcových metrov. Zároveň film veľmi strohý, a keď povieme, že aj romantický, tak do nej, do tej romantiky, sa mu nechce noriť rovnako intenzívne ako do polôh klasického westernu a paródie, všetko akoby bolo omráčené texaským žeravým slnkom.

Vďaka častým odvolávkam na Bibliu, ktorú tu zastupuje zbierka zákonov determinujúca všetok poriadok, a tiež vďaka Beanovej nadnesenej štylizácii do pozície samotného Boha ide až o religionisticky procedurálny rituál. Žiadny lump nie je lumpom „tak úplne“, ale v rámci žánrovej sabotáže sa nepatrne podvracia zažitá antagonistická typológia. Dobré je vypustiť z hlavy striktné definovanie Dobra a Zla, ktoré sú prezentované v až ich archetypálnej „božskej“ polohe. S nadhľadom snímke vlastným sa zároveň ich polarizácia neberie vážne, stiera sa hranica medzi dešperátom a právnu osobou. Nikoho život neoplýva simplifikujúcou jednostrannou charakteristikou, z prostitútok sa náhle stávajú početné ženy, zo štvancov zástupcovia šerifa.

Film tiež pripomína, že má svoj zidealizovaný vzor, dokonalú „presahujúcu svätyňu“, ku ktorej vzhliadame, je v podstate dôležité, pretože plní funkciu infúzie a často je pre nás „tým jediným východiskovým bodom“. Rovnako ako pre Roya Beana vysnívaná Lillie Langtry, divadelná herečka, ktorú ešte pred deväťdesiatimi rokmi bolo možné reálne stretnúť.

„Som znepokojený správami o slečne Lillie, ktorá na kráľovskom výlete z čireho žartu strčila Jeho Výsosti Albertovi Edwardovi, princovi z Walesu, za krk žabu. Bolo to síce nerozvážne, ale princ tým bol taký rozčúlený, že slečnu Lillie znenávidel. Mal by som tam ísť a toho skurvyysna obesiť.“ (Citát z filmu.)